

Warszawa 13 marca 2025 r.

Szanowni Państwo,

W imieniu Green REV Institute oraz partnerów koalicji Future Food 4 Climate przedstawiamy rekomendacje dot. koniecznych rozwiązań w obszarze legislacji i polityk, które utrudniają rozwój sektora żywności roślinnej oraz stanowią bariery w codziennym życiu osób uczących się oraz milionów konsumentów i konsumentek.

Green REV Institute (REV) to niezależna organizacja ekspercka, działająca na rzecz transformacji systemu żywnościowego w kierunku sprawiedliwego, zrównoważonego i opartego na roślinnych innowacjach modelu. Naszym celem jest tworzenie polityk publicznych, które uwzględniają potrzeby konsumentów, wspierają innowacyjne branże oraz odpowiadają na współczesne wyzwania zdrowotne, klimatyczne i społeczne. Koalicja Future Food 4 Climate została utworzona przez REV w 2021 r. i obecnie zszerza ponad 100 organizacji społecznych w Polsce.

Nasza aktywność w obszarze deregulacji koncentruje się na usuwaniu barier prawnych, które ograniczają równość rynkową, swobodę wyboru konsumenckiego oraz możliwości rozwoju innowacyjnych rozwiązań roślinnych. Obecne regulacje prawne w Polsce nie nadążają za dynamicznie zmieniającymi się realiami społecznymi i gospodarczymi, a wiele z nich utrwała szkodliwe dla środowiska i zdrowia publicznego modele żywienia, faworyzując przemysł odzwierzęcy kosztem roślinnych alternatyw.

Postulat deregulacyjny I dotyczy zmiany rozporządzenia sklepikowego

Cel postulowanej deregulacji: zniesienie barier prawnych dla dzieci i rodziców oraz przedsiębiorców z branży roślinnych zamienników mięsa, mleka i jaj w ramach szkolnego systemu żywienia

Opis stanu prawnego i faktycznego

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r., tzw. „rozporządzenie sklepikowe”, narzuca obowiązek codziennego podawania co najmniej dwóch porcji mleka lub produktów mlecznych oraz jednej porcji z grupy obejmującej mięso, jaja, orzechy i nasiona roślin strączkowych w stołówkach szkolnych. Takie uregulowanie ogranicza swobodę kształtowania jadłospisu placówek oświatowych zgodnie z potrzebami dzieci i rodziców, stanowi praktykę nierównego traktowania przedsiębiorców, a dodatkowo uniemożliwia dostęp do pełnowartościowych, roślinnych alternatyw. Badania Green REV Institute i Future Food 4 Climate z 2022 r. wykazały, że prawie ¼ uczniów nie spożywa w szkole żadnego posiłku, a 78,1% przynosi jedzenie z domu, również ze względu na brak oferowania przez szkoły diety roślinnej. Co więcej, nawet jeśli dieta bezmięсна jest oferowana przez szkoły to posiłki te opierają się przede wszystkim na eliminacji niektórych elementów posiłków, bez zastąpienia ich alternatywą. Prowadzi do pokrzywdzenia dzieci i młodzieży decydujących się na dietę bezmięsną oraz narusza konstytucyjne prawo rodziców do wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Należy także podkreślić, że zarówno uprzedni jak i obecny Rzecznik Praw Obywatelskich zwracali uwagę, że rozporządzenie może być obciążone wadami prawnymi ze względu na jego ekstensywne ograniczenia zasada wolności działalności gospodarczej bez adekwatnego upoważnienia ustawowego. Zwracał on również uwagę na znaczne zróżnicowanie sytuacji przedsiębiorców świadczących usługi z zakresu żywienia zbiorowego dla szkół względem innych przedstawicieli sektora.

Obecny model żywienia jest przestarzały, nie uwzględnia zmieniających się preferencji żywieniowych, ogranicza prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, prowadzi do dyskryminacji osób stosujących dietę roślinną oraz do dyskryminacji przedsiębiorców produkujących roślinne alternatywy.

Uzasadnienie postulowanej deregulacji

Rozporządzenie wprowadza nadmierną ingerencję państwa w wolność wyboru żywienia i narusza prawa rodziców, zagwarantowane w art. 48 Konstytucji RP, do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Przymus podawania produktów odzwierzęcych jest także sprzeczny z art. 22 Konstytucji RP, ograniczając swobodę działalności gospodarczej poprzez faworyzowanie producentów nabiału i mięsa kosztem dostawców alternatyw roślinnych. Rzecznik Praw Obywatelskich już w 2015 r. wskazywał, że regulacja ta może naruszać zasadę proporcjonalności, ponieważ brak jest obiektywnych przesłanek zdrowotnych uzasadniających obowiązkowe włączanie określonych produktów do jadłospisu. Co więcej, z analiz Komisji Europejskiej wynika, że 59% dorosłych i 30% dzieci w Europie ma nadwagę lub otyłość, co pokazuje, że jakość spożywanych posiłków powinna być analizowana w kontekście zdrowia publicznego, a nie przymusu spożywania konkretnych grup produktów.

Spodziewane skutki deregulacji

- Zniesienie barier prawnych - przywrócenie wolności wyboru rodzicom i uczniom, umożliwiające dostosowanie diety do indywidualnych potrzeb i przekonań;
- Zwiększenie konkurencyjność rynku, dające równe szanse dostępu do rynku przedsiębiorcom z branży roślinnych zamienników;
- Szybszy rozwój polskiej branży roślinnych zamienników, której dynamika rozwoju odstaje od dynamiki w takich krajach jak Niemcy, czy Niderlandy;
- Uproszczenie zasad pracy placówek edukacyjnych, które będą mogły komponować jadłospisy w sposób elastyczny i zgodny z aktualną wiedzą o zdrowym odżywianiu;
- Długoterminowo obniżenie wydatków publicznych na zdrowie związanych z dietą bogatą w produkty odzwierzęce – badania pokazują, że nadmierne spożycie mięsa

i tłuszczów zwierzęcych zwiększa ryzyko chorób sercowo-naczyniowych, cukrzycy typu 2 i niektórych nowotworów, co generuje dodatkowe wydatki na opiekę zdrowotną.

Podsumowanie

Obecne regulacje żywieniowe w placówkach oświatowych są nieproporcjonalne, ograniczają wolność gospodarczą oraz swobodę wyboru żywienia, co stoi w sprzeczności z podstawowymi zasadami konstytucyjnymi. Konieczne jest zniesienie obecnych barier rynkowych poprzez nowelizację rozporządzenia – zniesienie obowiązku serwowania konkretnych produktów odzwierzęcych i wprowadzenie neutralnych wymagań dotyczących wartości odżywczej posiłków. Takie zmiany nie tylko zapewnią zgodność z Konstytucją i zasadą równości rynkowej, ale również pozwolą dostosować system żywienia do nowoczesnych standardów zdrowotnych i społecznych.

Akty prawne wymagające zmiany w ramach deregulacji

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach. Przedstawiamy projekt nowelizacji Rozporządzenia, obejmujący najważniejsze zmiany:

- **zmiana § 2 ust. 2 rozporządzenia poprzez wprowadzenie następującej treści:**
 2. Środki spożywcze, o których mowa w ust. 1, dobiera się w taki sposób, aby:
 - 1) na całodzienne żywienie składały się środki spożywcze pochodzące z różnych grup środków spożywczych;
 - 2) posiłki (śniadanie, obiad, kolacja) zawierały produkty z następujących grup środków spożywczych: produkty zbożowe lub ziemniaki, warzywa lub owoce, mleko lub produkty mleczne lub **napoje zastępujące mleko lub produkty zastępujące nabiał, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia, mięso, ryby, jaja, orzechy, nasiona roślin strączkowych i inne nasiona oraz tłuszcze;**

kontakt@greenrev.org | Giordana Bruna 34 / skrytka 5, 02-523 Warszawa, Polska

KRS 0000521182 | NIP 5213677634 | REGON 147376122

- 3) zupy, sosy oraz potrawy sporządzane były z naturalnych składników, bez użycia koncentratów spożywczych, z wyłączeniem koncentratów z naturalnych składników;
- 4) od poniedziałku do piątku były podawane nie więcej niż dwie porcje potrawy smażonej, przy czym do smażenia jest używany olej roślinny rafinowany o zawartości kwasów jednonienasyconych powyżej 50% i zawartości kwasów wielonienasyconych poniżej 40%;
- 5) napoje przygotowywane na miejscu zawierały nie więcej niż 10 g cukrów w 250 ml produktu gotowego do spożycia;
- 6) każdego dnia były podawane:
 - a) co najmniej dwie porcje mleka lub produktów mlecznych lub **napojów zastępujących mleko lub produktów zastępujących nabiał, o których mowa w § 1 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia,**
 - b) co najmniej jedna porcja z grupy mięso, jaja, orzechy, nasiona roślin strączkowych,
 - c) warzywa lub owoce w każdym posiłku,
 - d) co najmniej jedna porcja produktów zbożowych w śniadaniu, obiedzie oraz kolacji;
- 7) w żywieniu całodziennym było podawane przynajmniej pięć porcji warzyw lub owoców;
- 8) co najmniej raz w tygodniu były podawane posiłki niezawierające produktów odzwierzęcych, poprzez które rozumie się posiłki, które nie zawierają żadnych produktów pochodzenia zwierzęcego.

Postulat deregulacyjny II dotyczy planowanej cenzury względem wybranych produktów

Cel postulowanej deregulacji: zatrzymanie rządowych prac legislacyjnych, których celem jest wprowadzenie cenzury nazewnictwa produktów spożywczych, a przez to skrajna ingerencja ustawodawcy w swobodę działalności gospodarczej i prawa konsumenckie

Opis stanu prawnego i faktycznego

Aktualnie w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzone są prace nad nowelizacją rozporządzenia w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych zmierzające do ograniczania używania określonych nazw dla produktów roślinnych. Działania te godzą w zasady wolności gospodarczej i równości rynkowej, skutkować mogą ograniczeniem rozwoju nowej branży produktów spożywczych, a w przypadku istniejących przedsiębiorstw skutkować będą wzrostem kosztów związanych m.in. ze zmianą opakowań. Warto przypomnieć, że inicjatywa ta po raz pierwszy została podjęta przez rząd Prawa i Sprawiedliwości w trakcie tzw. „Rządu dwutygodniowego”. Wprowadzenie tego projektu w ekspresowym tempie i bez należytych konsultacji społecznych wskazuje na jego polityczny charakter i próbę zabezpieczenia interesów określonych grup gospodarczych, w szczególności sektora hodowlanego oraz producentów mięsa z pokrzywdzeniem innych przedsiębiorców, w tym szczególnie wrażliwych na takie praktyki regulacyjne start-upów prowadzących prace badawczo-rozwojowe i wprowadzające innowacje produktowe na rynek roślinnych zamienników. Projekt został upubliczniony dopiero 6 grudnia 2023 r., a czas na zgłaszanie uwag wyznaczono na ten sam dzień, co stanowi rażące naruszenie zasad transparentności legislacyjnej. Jeszcze przed publikacją został on przekazany do opiniowania organizacjom lobbystycznym reprezentującym branżę mięsną, co budzi poważne wątpliwości co do jego obiektywizmu i rzeczywistych motywów wprowadzenia. Obecny rząd nie zaprzestał prac nad powyższym projektem. Projektowane przepisy przewidują wyłączenie dla określeń takich jak „szynka”, „wędlina” czy „kielbasa” wyłącznie dla produktów mięsnych, eliminując możliwość ich stosowania przez producentów alternatyw roślinnych. Argumentacja rządu, że regulacje te

mają na celu ochronę interesów konsumentów, jest nieuzasadniona, gdyż obecne przepisy już zapewniają wystarczającą przejrzystość oznakowania produktów. Konsumentom nie są wprowadzani w błąd, a dodatkowe restrykcje mają na celu wyłącznie ochronę rynku produktów odzwierzęcych i faworyzowanie hodowców oraz producentów mięsa.

Uzasadnienie postulowanej deregulacji

Taka ingerencja w nazewnictwo produktów stanowi formę regulacyjnej cenzury i ogranicza konkurencyjność rynku roślinnych alternatyw, które cieszą się coraz większym zainteresowaniem konsumentów w Polsce i Unii Europejskiej. Regulacje te są sprzeczne z unijnymi celami w zakresie zrównoważonego systemu żywnościowego, m.in. strategią „Od pola do stołu” oraz Europejskim Zielonym Ładem. Co więcej, podobne regulacje były już odrzucane na poziomie unijnym – Parlament Europejski nie zdecydował się na ich wdrożenie, uznając je za nieproporcjonalne i sprzeczne z zasadami jednolitego rynku.

Przykład

Przykładem negatywnego wpływu tych regulacji jest sytuacja producentów żywności roślinnej, którzy będą zmuszeni do rezygnacji z powszechnie rozumianych i rozpoznawalnych przez konsumentów określeń i wprowadzenia skomplikowanych nazw, co może wpłynąć na spadek konkurencyjności i ograniczenie innowacji w sektorze. Dodatkowo, przepisy te nie dotyczą produktów importowanych spoza Polski, co prowadzi do nierównego traktowania rodzimych przedsiębiorców i zmniejsza konkurencyjność polskich przedsiębiorców.

Spodziewane skutki deregulacji

- **Zniesienie barier prawnych** - umożliwienie zachowania równych warunków konkurencji / swobody działalności na rynku żywnościowym, sprzyjające zarówno producentom tradycyjnym, jak i innowacyjnym firmom rozwijającym sektor roślinny;
- Zapobiegnięcie naruszeniu praw konsumentów, którzy mają prawo do łatwo dostępnej i zrozumiałej informacji o produktach, zamiast sztucznego ograniczania nazewnictwa;
- Ochrona polskiego rynku przed niepotrzebnym ograniczaniem swobody działalności gospodarczej i potencjalnymi konsekwencjami prawnymi na poziomie unijnym, gdyż

podobne restrykcje w innych krajach (np. we Francji) zostały już zakwestionowane przez Trybunał Sprawiedliwości UE.

Podsumowanie

Dalsze procedowanie tego rozporządzenia jest działaniem zbędnym i szkodliwym zarówno dla gospodarki, jak i konsumentów. Proponowane zmiany nie odpowiadają na rzeczywiste potrzeby rynku i stanowią wyłącznie ukłon w stronę jednej branży z pokrzywdzeniem innych, w tym pozostających w fazie rozwoju. Wzywamy do zaprzestania prac nad tym projektem i skoncentrowania się na rozwiązaniach, które realnie poprawią transparentność rynku spożywczego, zamiast ograniczać konkurencyjność i wolność wyboru.

Akty prawne wymagające zmiany w ramach deregulacji

Projekt rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniającego rozporządzenie w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych, druk 607.

Postulat deregulacyjny III dotyczy niekonkurencyjnego programu mleko w szkole

Cel postulowanej deregulacji: zniesienie barier prawnych w dostępie branży roślinnych zamienników mleka do zamówień publicznych realizowanych przez placówki oświatowe w ramach programu Mleko w Szkole

Opis stanu prawnego i faktycznego

Program Mleko w Szkole, będący częścią unijnego Programu dla Szkół, to inicjatywa, w ramach której co roku przeznaczana się aż 90 milionów euro na zakup mleka krowiego oraz edukację żywieniową. Polska jest jednym z głównych beneficjentów programu – na jego realizację przeznaczane jest ponad 10 milionów euro rocznie, a uczestniczy w nim ponad 11 000 szkół. Jednak program ten jest poważnie ograniczony – środki publiczne przeznaczane są wyłącznie na mleko zwierzęce, bez możliwości wyboru jego roślinnych alternatyw. Oznacza to nie tylko wykluczenie dzieci i młodzieży, które z różnych powodów (zdrowotnych, etycznych,

religijnych) nie spożywają mleka krowiego, ale także wykluczenie z tej części rynku konkurencyjnych podmiotów – przedsiębiorców z branży roślinnych zamienników mleka.

Obecna sytuacja pokazuje, że choć regulacje dotyczące Programu dla Szkół są ustalane na poziomie Unii Europejskiej, polski rząd nie podejmuje żadnych działań w celu ich dostosowania do współczesnych realiów zdrowotnych, klimatycznych i społecznych, a także realiów rynkowych – otwarcie na polską branżę roślinnych zamienników mleka. Dotychczasowe decyzje Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi pokazują, że zamiast wspierać różnorodność żywieniową i potrzeby wszystkich dzieci, program utrwala przestarzały model żywienia i marnuje środki publiczne na produkty, które nie są odpowiednie dla znacznej części uczniów. Organizacje społeczne od lat prowadzą działania rzecznicze na poziomie Unii Europejskiej, dążąc do tego, aby w ramach Programów Szkolnych finansowanych ze środków Wspólnej Polityki Rolnej UE uwzględniono roślinne alternatywy mleka.

Uzasadnienie postulowanej deregulacji

Brak roślinnych alternatyw w Programie dla Szkół ma konkretne konsekwencje zdrowotne. Szacuje się, że 30% dorosłych Polaków cierpi na hipolaktazję, czyli niedobór enzymu laktazy, co prowadzi do nietolerancji laktozy. Wśród dzieci problem ten również jest znaczący – badania w Warszawie wykazały, że aż 19,4% dzieci w wieku 7-15 lat nie toleruje laktozy, co oznacza, że nie mogą one w pełni korzystać z programu. Dodatkowo, część dzieci cierpi na alergię na białka mleka krowiego, co całkowicie wyklucza je z możliwości uczestnictwa. Włączenie do programu fortyfikowanych napojów roślinnych (np. napojów sojowych wzbogaconych w wapń, witaminę D i B12) pozwoliłoby tym dzieciom czerpać korzyści zdrowotne z programu na równi z innymi uczniami.

Przykład

Przykładem negatywnego wpływu obecnych przepisów jest sytuacja dzieci, które nie mogą lub nie chcą spożywać mleka krowiego, a jednocześnie nie mają alternatywy w postaci napojów roślinnych. W efekcie są wykluczone z programu, mimo że ich rodzice płacą podatki

finansujące ten system. Tymczasem w innych krajach europejskich, takich jak Szwecja czy Holandia, szkoły coraz częściej oferują roślinne alternatywy jako równoważne opcje dla mleka krowiego, kierując się zarówno względami zdrowotnymi, jak i ekologicznymi.

Spodziewane skutki deregulacji

- Zniesienie barier prawnych i nierównego traktowania przedsiębiorców w dostępie do rynku zamówień publicznych
- Umożliwienie wszystkim uczniom korzystanie z programu, niezależnie od ich diety i ograniczeń zdrowotnych;
- Zmniejszenie wpływu systemu żywnościowego na klimat, co jest kluczowe w kontekście zobowiązań UE do redukcji emisji gazów cieplarnianych;
- Wspieranie innowacyjność i rozwój sektora roślinnego, który w Polsce dynamicznie rośnie, a jego potencjał może być wykorzystany do budowy bardziej zrównoważonego systemu żywnościowego.

Podsumowanie

Podsumowując, obecny model Programu dla Szkół, finansowany ze środków unijnych i krajowych, jest przestarzały i nieodpowiedni dla dzisiejszych wyzwań zdrowotnych oraz klimatycznych. Brak możliwości wyboru roślinnych alternatyw mleka to wykluczanie części uczniów, faworyzowanie przemysłu mleczarskiego i marnowanie środków publicznych. Konieczne jest podjęcie działań zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym, aby dostosować program do współczesnych realiów.

Akty prawne wymagające zmiany

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych

Działania deregulacyjne, które postulujemy, mają na celu zapewnienie równych szans dla innowacyjnych przedsiębiorców, ochronę praw konsumentów do swobodnego wyboru żywności oraz dostosowanie polskiego prawa do współczesnych realiów i międzynarodowych zobowiązań klimatycznych.

Obecne regulacje prawne dotyczące żywienia i oznakowania produktów są nieproporcjonalne, ograniczają wolność gospodarczą i swobodę wyboru konsumenckiego. Proponowane zmiany mają na celu zniesienie barier prawnych, umożliwienie uczniom i rodzicom dostosowania diety do własnych potrzeb, wsparcie innowacyjnych przedsiębiorstw oraz dostosowanie polskiego prawa do współczesnych standardów zdrowotnych, klimatycznych i społecznych. Wzywamy do podjęcia działań legislacyjnych, które zapewnią równowagę rynkową, ochronę praw konsumentów i wsparcie dla roślinnych innowacji w Polsce.

Pozostajemy do dyspozycji.

Z poważaniem,

Anna Spurek, Green REV Institute

Partnerzy Koalicji Future Food 4 Climate wspierający stanowisko:

1. 9dwunastych
2. Akcja Demokracja
3. Akcja Uczniowska
4. Azył Swinki Lili
5. Bieganizm
6. BoMiasto
7. Fundacja Compassion in World Farming Polska
8. DaleKOWzroczne

9. Daniel Petryczkiewicz
10. DiversityPL
11. Dolina Bawole Serce
12. Earth Day Everyday
13. ECO EDU kids
14. Ekowyborca
15. Federacja Wegan dla Zwierząt
16. First Step
17. Foodsharing Polska
18. Foodsharing Toruń
19. Fundacja “Ekopotencjał – Przestrzeń Możliwości”
20. Fundacja Aquila
21. Fundacja Centrum Edukacji Baza
22. Fundacja Chlorofil
23. Fundacja To Proste
24. Fundacja Impuls
25. Fundacja Klub Myśli Ekologicznej
26. Fundacja Lambda Polska
27. Fundacja MARE
28. Fundacja Ne_Ni
29. Fundacja Perspektywa
30. Fundacja Prawnej Ochrony Zwierząt Lex Nova
31. Fundacja ProVeg
32. Fundacja Psubraty
33. Fundacja Rething
34. Fundacja Rzecz Społeczna
35. Fundacja Szkatułka
36. Fundacja Zielone Swiatło

37. Fundacja Zwierzęta Niczyje
38. Gdańsk bez granic
39. Głos Pokolenia
40. Green teenager
41. Grupa Społeczni Opiekunowie Drzew - Toruń
42. Halo Tu Fauna
43. Instytut Przeciwdziałania Wykluczeniom
44. invECO
45. Istota
46. Klimatyczny Kopernik
47. Kolektyw Przełom
48. Koło Naukowe Praw Człowieka i Kryzysów Humanitarnych
49. Kompostuj Z Nami
50. Kongres Ruchów Miejskich
51. Lokalni Liderzy
52. Miastozdzczenie
53. Mikołów - Roślinne Yeah
54. Misja: Rozwój
55. Młodzieżowy Strajk Klimatyczny
56. NO PAIN IN YOUR BRAIN
57. Oficyna 21
58. Open Dialogues International Foundation
59. Plant Your Home
60. Podróże z Pazurem
61. Polska Dla Zwierząt
62. Pomorskie Stowarzyszenie Aktywni Lokalnie
63. Projekt Kaczuchy Dziennikarskie
64. Przestrzeń do życia

65. Pudełko Lilki
66. Rodzic w Mieście
67. Rodzice dla Klimatu
68. Roślinna Strona
69. RUCH zaNIEdban
70. Śląski Ruch Klimatyczny
71. Społeczna Straż Ochrony Zieleni Szczecina
72. Stowarzyszenia Mężczyźni Przeciw Przemocy
73. Stowarzyszenia Protest Porszewice
74. Stowarzyszenie "Nasz Bóbr"
75. Stowarzyszenie Jestem na pTAK!
76. Stowarzyszenie Kraków dla Mieszkańców
77. Stowarzyszenie LUWIA
78. Stowarzyszenie MOST
79. Stowarzyszenie Mudita
80. Stowarzyszenie na rzecz Azylu dla Świń Chrumkowo
81. Stowarzyszenie Przyjaciele Kubusia
82. Stowarzyszenie Równość
83. Stowarzyszenie Stop Stereotypom
84. Stowarzyszenie Tarnowska Rospuda
85. Szczera Sfera
86. Szkolna Młodzieżowa Rada Klimatyczna
87. Świadomi prawa
88. Vege Vouge
89. W imię zwierząt
90. Wawelska Kooperatywa Spożywcza
91. Wegaństwo - podcast
92. Wegrateka

- 93. Wiosna bez Barier
- 94. WORLDmates
- 95. Wygadajmy Przyszłość
- 96. Fundacja Reaktyw
- 97. Stowarzyszenie Społeczno - Oświatowe Gminy Międzyrzec
- 98. Fundacja Ludzie z Natury